

Література

1. Williams C.A.Jr., Heine R.M. Risk Management and Insurance, McGraw- Hill Books Company, IV wyd. 2014.
2. Krupski R. Radzenie sobie z niepewnością w podejmowaniu decyzji strategicznych, Przegląd koncepcji i metod, PWN, Warszawa, 2009.
3. Krupski R. Planowanie strategiczne w warunkach niepewności, Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych, 2007.
4. Ibidem.
5. Jędralska K. Zarządzanie niepewnością, Katowice, Akademia Ekonomiczna, 2010.
6. Courtney H., Kirkland J., Viguerie P., Strategie w warunkach niepewności. w: Zarządzanie w warunkach niepewności, Harvard Business School Review, Helion, 2012.
7. Ibidem.
8. Kozielecki J. Koncepcje psychologiczne człowieka, Warszawa, Wydawnictwo Żak, 2014.
9. Ibidem.
10. Drucker P., Menedżer skuteczny, PWN, Warszawa, 2012.
11. Krupski R., Sus-Januchowska A. Wariacje na temat planowania scenariuszowego. W: Stankiewicz M. J. (red.), Zarządzanie organizacjami w gospodarce opartej na wiedzy. Wyzwania strategiczne wobec organizacji. Toruń, 2008, Dom Organizatora TNOiK.
12. Eisenhardt K., Sull D., Strategy as Simple Rules, Harvard Business Review, 2011, Vol. 79.
13. Oblój K. Strategie sukcesu: jak proste reguły pozwalają wygrywać, Harvard Business Review Polska, marzec, 2013.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2016 р.
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. **Петренко В.П.**

УДК 338.24.021.8

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАСАДИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ НАМІРІВ УКРАЇНИ

Палійчук У.Ю.

*ІФНТУНГ, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, тел.(0342) 500750,
e-mail: ulyana.paliychuk@gmail.com*

Анотація. В статті розглядаються особливості регуляторної політики в умовах переходу до нових моделей функціонування енергетичних ринків в контексті їх лібералізації та реформування відповідно до європейської моделі функціонування ринків енергоресурсів, визначаються передумови такого переходу. Важливою умовою лібералізації енергетичних ринків є запровадження на законодавчій основі реформування системи ціноутворення на енергоресурси, знаходження балансу між соціальними пріоритетами та економічною доцільністю. Адаптація українського законодавства до енергетичного законодавства ЄС має сприяти створенню прозорих та конкурентних енергетичних ринків України, інтегрованих до європейських. Розглядаються особливості функціонування ринку електроенергії за сучасною моделлю «енергетичного пулу» та в умовах переходу до нової моделі. Встановлюється, що перехід на нову модель функціонування ринку електроенергії України в частині відновлюваної енергетики передбачає збереження всіх гарантованих державою привілеїв для ВДЕ, зберігається механізм оплати «зелених» тарифів у відповідності до законодавства.

Ключові слова: енергетичний сектор, ринок електроенергії, реформування, лібералізація, модель ринку, регулятор.

Аннотация. В статье рассматриваются особенности регуляторной политики в условиях перехода к новым моделям функционирования энергетических рынков в контексте их либерализации и реформирования в соответствии с европейской моделью функционирования рынков энергоресурсов, определяются предпосылки такого перехода. Важным условием либерализации энергетических рынков является введение на законодательной основе реформирования системы ценообразования на энергоресурсы, нахождения баланса между социальными приоритетами и экономической целесообразностью. Адаптация украинского законодательства к энергетическому законодательству ЕС должна способствовать созданию прозрачных и конкурентных энергетических рынков Украины, интегрированных в европейские. Рассматриваются особенности функционирования рынка электроэнергии по современной модели «энергетического пула» и в условиях перехода к новой модели. Устанавливается, что переход на новую модель функционирования рынка электроэнергии Украины в части возобновляемой энергетики предусматривает сохранение всех гарантированных государством привилегий для ВИЭ, сохраняется механизм оплаты «зеленых» тарифов в соответствии с законодательством.

Ключевые слова: энергетический сектор, рынок электроэнергии, реформирование, либерализация, модель рынка, регулятор.

Abstract. This article reviews the features of regulatory policy in conditions of transition to new models of energy market functioning, in the context of liberalization and reforming in accordance with the European model, prerequisites for such a transition are defined. An important condition for the liberalization of energy markets is the introduction of legislation to reform the basis of energy pricing, finding the balance between social priorities and economic feasibility. The adaptation of Ukrainian legislation to EU energy legislation should facilitate the development of transparent and competitive energy market in Ukraine, integrated into the European. The functioning features of the current "energy pool" electricity market model are examined, as well as under the transition to a new model. It is established that the transition to a new model of the electricity market of Ukraine in renewable energy sector involves protection of state-guaranteed privileges for renewable energy, "green" tariff payment mechanism remains in accordance with the law.

Keywords: energy sector, electricity market, reforms, liberalization, market model, the regulator.

Вступ. Приєднання України до Енергетичного Співтовариства (ратифікація Протоколу «Про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» відбулась 15 грудня 2010 р.) надає нашій державі великі можливості та пропонує необхідні інструменти для проведення в комплексних структурних реформ в енергетиці, спрямованих на її інтеграцію до європейського енергетичного простору. З іншого боку мова йде також про відповідні зобов'язання. В разі успішної реалізації повного пакету реформ Україна зможе стати насправді енергетично незалежною державою, в якій енергетичний сектор розвивається в умовах верховенства права, є екологічно безпечним та сприяє сталому розвитку суспільства [1]. Прийняття та впровадження європейських норм та стандартів у сфері енергетики та охорони навколишнього середовища осучаснить вітчизняне законодавство та дозволить Україні перебудувати власну економіку, перейти на шлях сталого розвитку та в перспективі стати повноправним членом ЄС. Важливою умовою лібералізації енергетичних ринків є запровадження на законодавчій основі реформування системи ціноутворення на енергоресурси, знаходження балансу між соціальними пріоритетами та економічною доцільністю.

Дослідженню загальносвітового досвіду лібералізації енергетичних ринків присвячено праці Л. Беляєва, В. Джангірова, А. Новікова та ін. Дослідженню світових тенденцій та проблем реформування, їх впливу на розвиток українського енергетичного ринку присвячено наукові праці О. Кушнір, Л. Щербини, Є. Раздорожного, К. Шинкарук, С. Меховича та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Як відомо, лібералізація (від лат. *liberalis* — вільний) — це форма економічної політики, що є комплексом заходів, спрямованих на сприяння економічній діяльності, поступове скасування наявних обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок ввізного та вивізного мита, надання тарифних пільг під час здійснення зовнішньоекономічних операцій [2]. Це процес розширення волі економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, розкріпачення підприємництва [3].

Лібералізація ринків передбачає відкриття широких можливостей для їх освоєння різними господарюючими суб'єктами. Це шлях формування конкурентних структур в тих секторах економіки і на тих ринках, для яких була характерна повна монополія держави. Мова йде про зняття різного роду заборон і усунення бар'єрів, що перешкоджають доступу на той чи інший ринок конкурентів. Як бачимо, лібералізація, не зачіпаючи безпосередньо власності державних підприємств, сприяє утворенню нових господарюючих суб'єктів, діяльність яких так чи інакше викликає конкуренцію [4].

За визначенням, що наводиться у лексиконі *Financial Times*, «лібералізація енергетичної сфери — це політичний і регуляторний процес, який приносить конкуренцію в колишні електроенергетичні і газові монополії» [5]. Конкуренція відбувається в основному у сферах виробництва електроенергії і збутової діяльності. Діяльність в рамках мережі транспортування і розподілу традиційно підтримується регламентованою.

Актуальність дослідження зумовлюється процесами реформування енергетичного ринку, що відбувається в Україні. Зауважимо, що впровадження норм європейського енергетичного законодавства спрямоване на створення ринкових умов в енергетичному секторі економіки, які будуть сприяти залученню інвестицій для розширення можливостей та вдосконалення існуючої енергетичної інфраструктури, сприяння подальшому розвитку та інтеграції українських енергетичних мереж до європейської системи [6]. Системний підхід в дослідженні аспектів реформування енергетичного сектору дозволяє окреслити концептуальні засади реалізації процесу лібералізації енергетичних ринків України, сформулювати правила поведінки для суб'єктів та учасників ринку, оцінити, наскільки декларовані вигоди співставимі із реаліями, що мають місце в енергетиці.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка передумов реалізації та особливостей регуляторної політики в умовах переходу до нових моделей функціонування енергетичних ринків в контексті їх лібералізації та реформування відповідно до європейської моделі функціонування ринків енергоресурсів.

Виклад основного матеріалу. Огляд енергетичного законодавства ЄС дозволяє виділити декілька основних принципів здійснення енергетичної політики ЄС, серед яких:

– принцип недискримінації, який походить від загального принципу недискримінації та означає для енергетичної сфери, у першу чергу, відсутність дискримінації на енергетичному ринку, заборону на включення дискримінаційних умов до договорів про енергозабезпечення, можливості «доступу третьої особи»;

– принцип транспарентності, який характеризує прозорість ситуації на внутрішньому енергетичному ринку, можливість отримання інформації споживачами про рівень цін на енергоносії, а також спостереження Співтовариством за поставками та транзитом енергоресурсів;

– принцип збереження оточуючого середовища, який відображає необхідність проведення превентивних заходів з охорони оточуючого середовища під час виконання плану з енергозабезпечення;

– принцип врахування соціального фактора в енергетичній політиці, який потребує приділяти увагу залежності рівня безробіття в енергетиці від кон'юнктури ринку, забезпеченню безпеки робітників енергетичного сектору, високій соціальній ролі послуг загальноекономічного значення [7].

Відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2030 року [8] правове регулювання енергетики на міжнародному рівні здійснюється на основі перелічених далі загальних документів ЄС:

- енергетика 2020 – Стратегія конкурентоспроможної, сталої і безпечної енергетики SEC (2010) 1346 (Енергетична стратегія ЄС);

- регламент Ради (ЄС, Євратом) № 617/2010 від 24 червня 2010 року про повідомлення Комісії інвестиційних проектів в енергетичній інфраструктурі в рамках Європейського Союзу та скасування Регламенту (ЄС) № 736/96;

- регламент Комісії № 833/2010 від 21 вересня 2010 щодо реалізації Правил № 617/2010, що стосуються повідомлення комісії інвестиційних проектів в енергетичній інфраструктурі в рамках Європейського Союзу;

- регламент (ЄС) № 663/2009 Європейського парламенту і Ради від 13 липня 2009 стосовно розробки програми допомоги відновленню економіки шляхом надання Спільнотою фінансової допомоги на проекти в галузі енергетики;

- регламент (ЄС) 67/2010 Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2009 р. про встановлення загальних правил надання Співтовариством фінансової допомоги в області транс'європейських мереж;

- регламент (ЄС) № 1099/2008 Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2008 щодо енергетичної статистики.

Варто відмітити, що правове регулювання електроенергетичної галузі ЄС спрямоване на вдосконалення діючого формату енергетичних ринків, який має забезпечити повну лібералізацію відносин у сфері енергопостачання. Виходячи з цих та інших вимог, адаптація українського законодавства до енергетичного законодавства ЄС має сприяти створенню прозорих та конкурентних енергетичних ринків України, інтегрованих до європейських [8].

В частині реформування електроенергетичної галузі та створення відповідного ринку згідно Енергетичної стратегії на період до 2030 року передбачається:

- створення умов для діяльності незалежного органу державного регулювання в енергетиці;

- запровадження регульованого (на основі встановлених органом державного регулювання однакових незалежно від форм власності та недискримінаційних тарифів) доступу до засобів транспортування та розподілу електроенергії;

- запровадження прозорих та недискримінаційних соціальних зобов'язань енергетичних компаній щодо надання послуг і захист найбільш незахищених категорій споживачів;

- створення умов для розвитку внутрішніх та міждержавних електричних мереж з метою забезпечення надійності функціонування ринку електричної енергії, здійснення експортно-імпорتنних операцій електроенергії;

- реформування політики тарифо- та ціноутворення в електроенергетиці.

Регуляторна політика в частині організації функціонування ринку відновлюваних джерел енергії повинна забезпечувати:

- створення умов для збільшення використання відновлювальних джерел енергії, зокрема через забезпечення доступу електроенергії з відновлювальних джерел до електричних мереж за прийнятними цінами, встановлення спеціальних тарифів, спрощення адміністративних процедур надання дозволу на будівництво «відновлюваних» електростанцій тощо;

- надання преференцій для розвитку (реабілітації) ресурсної бази для ВДЕ, зокрема полікристалічного кремнію для виробництва фотоперетворювачів сонячних модулів, біомаси, шахтного метану тощо;

- підвищення енергоефективності та покращення надійності постачання енергетичних продуктів шляхом створення правових рамок для заохочення та розвитку вискоелективної когенерації, тобто одночасного виробництва теплової та електричної енергії;

- сприяння залученню відновлюваних джерел енергії до паливно-енергетичних балансів;

- організаційну, правову і фінансову підтримку можливого використання промислових і побутових відходів, перш за все енергоємних, таких як металолом, відходи будівельних матеріалів, склотари тощо.

Окрім цього, адаптація українського законодавства до європейського повинна відбутись також в частині енергозбереження та енергоефективності, екології. Для інтеграції ОЕС України до енергосистем європейських країн потрібно здійснити комплекс технологічних заходів для забезпечення:

- вимог щодо регулювання частоти та потужності в ОЕС України, розроблених у межах енергетичного об'єднання країн СНД і Балтії, погоджених з енергетичним об'єднанням ENTSO-E;
- вимог Директив Європейської комісії щодо екологічних показників роботи енергоблоків ТЕС потужністю більше 50 МВт згідно із зобов'язаннями України як члена Енергетичного Співтовариства;
- достатньої конкурентоздатності генеруючого обладнання ТЕС на міждержавному ринку електричної енергії.

Вартість забезпечення синхронізації ОЕС України з європейською мережею системних операторів ENTSO-E в рамках об'єктів мережі ОЕС України, згідно з проектом Державної цільової програми, програми інтеграції ОЕС України до енергетичного об'єднання енергосистем європейських держав, буде становити 4,2 млрд. грн. (з них на будівництво ліній електропередач – 2,9 млрд. грн., на встановлення трансформаторів – 0,3 млрд. грн., на модернізацію підстанцій – 1 млрд. грн.) [8].

Реалізація положень Третього енергетичного пакету (далі – ТЕР) на практиці повинна проявитись у забезпеченні недискримінаційного доступу третіх сторін до мереж, перш за все західних компаній, а також поступовій лібералізації енергетичного ринку. Загалом Третій енергетичний пакет було прийнято 23 березня 2009 р. і він складається з п'яти документів, з яких 4 є обов'язковими для України (два акти – щодо газу, два – щодо електроенергії):

1) Регламент ЄС № 713/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р., що засновує Агентство з питань співробітництва регуляторів у сфері енергетики (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, ACER);

2) Регламент ЄС № 714/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. про умови доступу до мереж транскордонних обмінів електроенергією, що скасовує Регламент ЄС № 1228/2003;

3) Регламент ЄС № 715/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. про умови доступу до мереж транспортування природного газу, що скасовує Регламент ЄС № 1775/2005;

4) Директива 2009/72/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. щодо спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, що скасовує Директиву 2003/54/ЄС (далі – III електроенергетична директива);

5) Директива 2009/73/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. щодо спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, що скасовує Директиву 2003/55/ЄС (далі – III газова директива)

Варто звернути увагу на те, що ТЕР формалізує найменш шкідливий для ринку спосіб регулювання, оскільки основним правом споживача є право вибору постачальника [9;10]. У ТЕР також наголошується, що влада кожної європейської країни може відмовити компанії в праві входження на її внутрішній ринок у двох випадках: якщо компанія не відповідає вимогам розділення видобутку і транспорту або якщо її поява на ринку може загрожувати енергобезпеці членів ЄС [9].

З метою проведення реформування енергетичного сектору України та забезпечення повної реалізації положень Третього енергетичного пакету були визначені ключові напрями, які склали базову основу президентської концепції реформ «Стратегія – 2020» [11], та прописані в Коаліційній угоді [12]. Основними цілями, прописаними в Коаліційній угоді в частині реформування енергетичного сектору, є наступні:

1. Реорганізація ринків енергії та імплементація європейського законодавства у сфері енергетики відповідно до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

2. Поетапна ліквідація перехресного субсидювання і вирівнювання цін на природний газ та електричну енергію.

3. Забезпечення прозорості енергетичних ринків та підвищення їх ефективності.

4. Приведення податкового навантаження на нафтогазовидобувну галузь у відповідність з кращими світовими практиками.

5. Удосконалення законодавства та регуляторного середовища для залучення приватних інвестицій в енергетичну галузь.

6. Реформа вугільної галузі.

7. Диверсифікація джерел постачання імпортованих первинних джерел енергії та палива для атомних електростанцій.

8. Стимулювання енергоефективності для скорочення енергоемності ВВП.

Впровадження Програми енергонезалежності та реформи енергетики координується та забезпечується Національною радою реформ [13], причому, найбільшою складовою цієї реформи виступає саме лібералізація енергетичного ринку.

Ринок електроенергії. Правові, економічні та організаційні засади діяльності ринку електричної енергії України та відносини, що виникають у процесі його функціонування,

регулюються чинним Законом України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» за номером 663-18 [14].

Варто відмітити, що 2 березня 2016 р. Кабінет міністрів України нарешті схвалив законопроект «Про ринок електроенергії», розроблений Міненерговугілля [15]. Положення Закону сприятимуть покращенню умов постачання електричної енергії та якості послуг. Проект Закону України «Про ринок електричної енергії України» спрямований на імплементацію актів законодавства Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики Третього енергетичного пакету ЄС, а саме:

- Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС;

- Регламенту (ЄС) 714/2009 про умови доступу до мереж транспортування електричної енергії та яким скасовується Регламент (ЄС) 1228/2005;

- Директиви 2005/89/ЄС стосовно заходів для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури.

Законопроект включає положення Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» та Закону України «Про електроенергетику», доопрацьовані з урахуванням вимог Третього енергетичного пакету. Крім того, у прикінцевих положеннях передбачено внесення змін до інших Законів України.

Основною метою законопроекту є забезпечення надійного та безпечного постачання електричної енергії споживачам з урахуванням інтересів споживачів, мінімізації витрат на послуги постачання електричної енергії, шляхом визначення на законодавчому рівні організаційної структури та принципів функціонування ринку електричної енергії, основних засад та передумов його реформування. Прийняття законопроекту спрямоване на покращення умов конкуренції на ринку електроенергії. Закон дозволяє демонополізувати ринок електричної енергії, дає змогу підприємствам заключати прямі договори з виробниками електроенергії, а громадянам надалі - самостійно обирати постачальника з найбільш привабливим тарифним планом.

Енергетична система України за розмірами є шостою в Європі після Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Великої Британії [16].

Оптовий ринок електроенергії (ОРЕ) України було створено у 1996 році за зразком моделі пулу електроенергії Англії та Уельсу. ОРЕ є впорядкованою системою здійснення операцій купівлі-продажу електричної енергії. Протягом тривалого часу робота ОРЕ, як і енергетичної галузі в цілому, була нестабільною. Це було пов'язано, насамперед, з проблемами неплатежів та накопиченою заборгованістю за відпущену електроенергію. Зокрема, до 1999 року переважали різні форми бартерних розрахунків і лише близько 6% оплати здійснювались грошовими коштами. Переламати цю тенденцію вдалося у 2000-2001 році. В результаті здійснених урядом низки заходів, у тому числі пов'язаних з початком приватизаційних процесів та залученням нових менеджерів у галузь, починаючи з 2000 року спостерігається стійка тенденція до досягнення повної оплати за відпущену електроенергію [17].

Основою електроенергетики України є Об'єднана енергетична система (ОЕС) країни, яка здійснює централізоване електрозабезпечення споживачів, взаємодіє з енергосистемами суміжних держав, забезпечує експорт, імпорт і транзит електроенергії. ОЕС об'єднує енергогенеруючі потужності і розподільні мережі регіонів України, які сполучені між собою системними лініями електропередачі (рис.1).

Як зазначається у [17], ОРЕ функціонує по вже застарілій моделі «єдиного покупця» (пулу). Всі суб'єкти енергетики – ліцензіати (генеруючі компанії, розподільчі компанії, постачальники електроенергії) – формують Оптовий ринок електроенергії (ОРЕ). Виконавчим органом управління ОРЕ є Рада ринку. Державне підприємство «Енергоринок» є комерційним оператором ОРЕ і тим самим «єдиним покупцем». НЕК «Укренерго», власник і оператор магістральних мереж класу напруги 220кВ-750кВ, виконує диспетчерські функції технічного оператора ОРЕ. Енергогенеруючі потужності ОРЕ - це атомна, теплова, гідро- і альтернативна генерація електроенергії зі встановленою потужністю близько 52 730 МВт. Енергорозподільчі компанії представлені в ОРЕ, по числу областей, 25 обласними (обленерго) і двома міськими енергокомпаніями (Київ, Севастополь).

Постачальники електроенергії ОРЕ розділені правилами ліцензування на дві великі групи: постачальники за регульованим (фіксованим) тарифом і постачальники за нерегульованим (вільним) тарифом [18]. Перша група – це біля 40 компанії-монополістів на територіях 27 енергорозподільчих компаній плюс деякі дрібні власники мереж в регіонах (підрозділи «Укрзалізниця», і т.п). Друга група – це ліцензіати, що працюють, як і енергетична компанія «Укренергоспорт» [19], на всій території України.

Споживач купує електроенергію на свій вибір через постачальників електроенергії в ДП «Енергоринок», а ДП «Енергоринок», у свою чергу, замовляє і купує необхідний об'єм електроенергії у генеруючих компаній.

Фізично електроенергія, вироблена генеруючими компаніями, потрапляє до споживача через магістральні і розподільні електричні мережі на підставі договорів на передачу електричної енергії між відповідними суб'єктами ОРЕ.

Як відзначається у [20], основними недоліками поточної моделі оптового ринку електроенергії України є відсутність прямих контрактів з виробниками, що обмежує конкуренцію

в сфері роздрібногo постачання, а також неможливість для пересічного споживача змінювати постачальника. Механізм формування тарифів є недосконалим і, як наслідок, спостерігаємо недоотримання генеруючими компаніями коштів за вироблену електроенергію, що, в свою чергу, не дозволяє їм інвестувати в модернізацію потужностей.

До проблем, властивих безпосередньо моделі «єдиного покупця», в умовах України додаються також проблеми, зумовлені специфічними обставинами:

- наявність непогашених боргів між учасниками ОРЕ;
- дефіцит поточних платежів;
- адміністративне втручання у потік коштів на ОРЕ;
- неефективна конкуренція, що спонукає регуляторне втручання;
- відсутність ринку допоміжних системних послуг (відсутність пікової/маневрової потужності);
- адміністративне втручання в управління ринком;
- перебування мереж у власності облenerго надає їм переваг у конкуренції в сфері роздрібногo постачання;
- відсутність механізмів кредитних гарантій та управління ризиками;
- відсутність стимулів для ефективного управління обмеженнями в передавальних мережах.

З огляду на те, що сучасні тенденції розвитку електроенергетичної галузі та проблеми, що накопичилися, вимагають переходу від ринку «єдиного покупця» до ефективнішої і орієнтованої на потреби споживачів моделі ринку електроенергії, в Україні затверджена поетапна концепція переходу від існуючої моделі ринку до прогресивнішої конкурентної моделі двосторонніх контрактів з балансуєчим ринком [17].

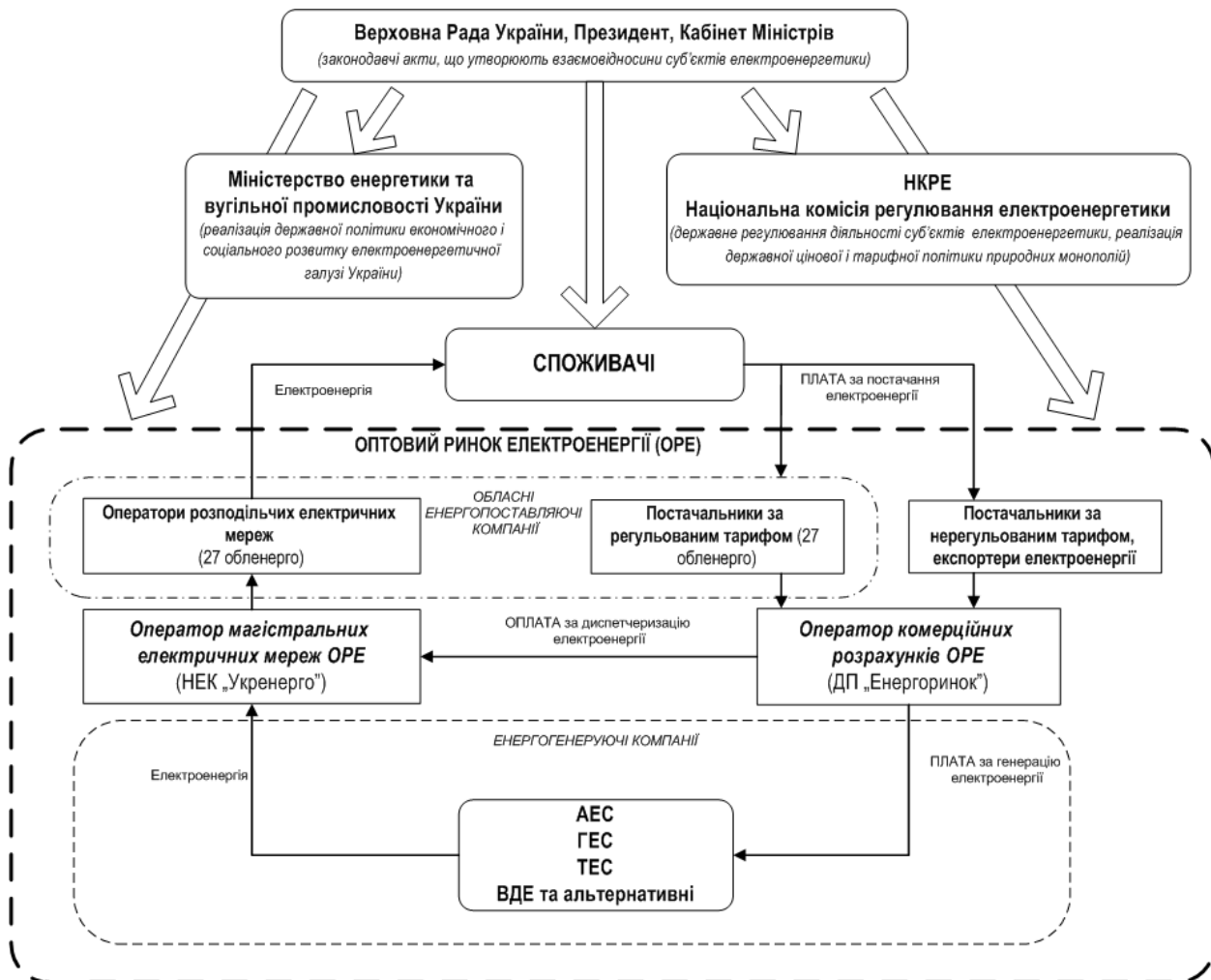

Рисунок 1 – Діюча структура енергетичного ринку України

Принциповими засадами перетворення та лібералізації ринку електроенергії в Україні, що визначаються положеннями законопроекту Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про ринок електроенергії», є наступні [21]:

- відповідність правилам, прийнятим в ЄС (Третій енергетичний пакет);
- споживачі можуть прогнозувати витрати через можливість укладати довгострокові контракти;
- споживач обирає постачальника, який сформує найбільш привабливий тарифний пакет;

- субсидування ТЕЦ та ВДЕ розподіляється між усіма споживачами однаково, за рахунок тарифу оператора системи передачі;
- НКРЕКП не встановлює тарифи для виробників електроенергії. Тарифи встановлює ринок, а це - мотивація для зниження ціни та покращення якості послуг;
- продаж та постачання електроенергії за ринковими цінами дозволяє виробникам отримати кошти на модернізацію, залучати інвестиції;
- виробник, трейдер (посередник) та транспортувальник електроенергії не можуть належати одному власнику. Це покращить умови конкуренції.

Структура нового ринку електроенергії передбачає три способи організації продажу та розрахунків за електроенергію [21; 22], а також паралельне функціонування декількох сегментів (рис. 2):

1. Ринок двосторонніх договорів.

На ринку виробники можуть напряму продавати електричну енергію збутовим компаніям та кінцевим споживачам, які отримали статус незалежного постачальника. Такі договори не регулюються, зокрема щодо ціни, умов оплати та строку їх дії. Суб'єктами ринку двосторонніх договорів є: виробник електроенергії, незалежний постачальник електричної енергії, гарантований постачальник електричної енергії, електророзподільне підприємство, електропередавальне підприємство, кваліфікований споживач. На ринку двосторонніх договорів постачальники електричної енергії покривають більшість своїх потреб у електричній енергії. Регулятор не має права втручатися у ціноутворення та взаємовідносини учасників ринку двосторонніх договорів, будь-який споживач має право здійснювати операції купівлі-продажу електричної енергії. Постачальники мають право укладати прямі двосторонні договори з виробниками на умовах, які є предметом домовленості сторін, у тому числі з фіксацією ціни на електроенергію на довгий термін, що дозволить більш чітко прогнозувати доходи та видатки.

2. Ринок «на добу наперед».

Ринок, на якому учасники продають електричну енергію з виконання контрактів «на наступний день» шляхом подання заявок на купівлю/продаж оператору ринку. Ринок створений з метою зниження небалансів учасників ринку. Суб'єктами ринку «на добу наперед» є: виробник електроенергії, незалежний постачальник електричної енергії, гарантований постачальник електричної енергії, гарантований покупець електричної енергії за «зеленим тарифом», електророзподільне підприємство, електропередавальне підприємство, оператор ринку «на добу наперед». Ринок «на добу наперед» функціонально є біржею, на якій визначається єдина ціна на електроенергію за принципом маржинального ціноутворення на основі балансу сукупного попиту та сукупної пропозиції.

3. Балансуючий ринок.

Ринок, організований системним оператором з метою балансування обсягів виробництва та імпорту електричної енергії (пропозиція), споживання, експорту електричної енергії (попит) та врегулювання системних обмежень в об'єднаній енергетичній системі України, а також фінансового урегулювання наслідків небалансів електричної енергії. Суб'єктами балансуючого ринку є: виробник електроенергії, незалежний постачальник електричної енергії, гарантований постачальник електричної енергії, гарантований покупець електричної енергії за «зеленим тарифом», системний оператор, адміністратор розрахунків, а також кваліфікований споживач, за умови, що він набув статусу учаснику ринку та став стороною, відповідальною за баланс. Балансуючий ринок – це фактично система розрахунків за фактом споживання електричної енергії, яка спрямована на стимулювання максимально точного виконання заявлених графіків споживання та виробництва.

Окрім цього, на ринку додаткових послуг системний оператор закуповує ці послуги з метою забезпечення сталої та надійної роботи об'єднаної енергетичної системи України і якості електричної енергії відповідно до встановлених стандартів.

Як зазначають експерти [23], лібералізація ринку електроенергії передбачає створення нових правил роботи оптового ринку електроенергії, де будь-які компанії (за умов відповідності певним критеріям) отримують право доступу до оптового ринку. Такі підприємства, поряд з існуючими енергопостачальними компаніями, зможуть укладати безпосередні угоди із підприємствами генерації і потім будуть реалізовувати її на роздрібному ринку. Доступ до оптового ринку також зможуть отримати великі промислові споживачі. Логічно, що роздрібний ринок повинен насититись новими постачальниками, які створять власну споживацьку мережу і запропонують свої конкурентні переваги майбутнім споживачам. Такі компанії стануть альтернативою існуючим обленерго. На ринку з'явиться вибір, коли споживачі зможуть вибирати постачальника.

Покупці електроенергії давно прагнуть перейти на прямі договори, адже це дасть змогу вільно обирати того постачальника електроенергії, який запропонує нижчу ціну. Саме це стане стимулом для конкуренції тим виробникам, обладнання яких потребує модернізації, адже висока ціна на їхній товар свідчить про неефективне виробництво (це не стосується альтернативної енергетики, яка ще довго потребуватиме державних преференцій). Прихід західних інвесторів у нашу енергетику стане можливим лише за умови реформування ринку електроенергії [24].

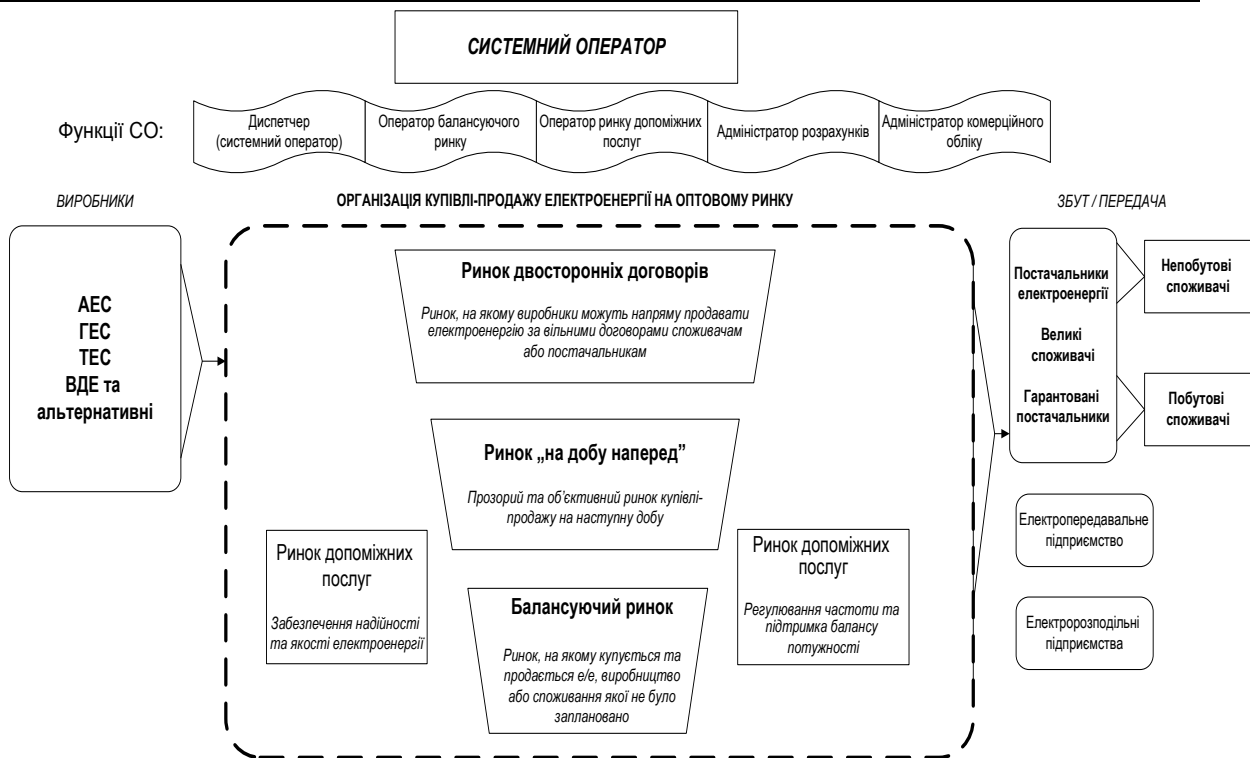

Рисунок 2 – Принцип організації купівлі-продажу електроенергії за новою моделлю оптового ринку

Вирішальне значення в даному випадку має питання доступу до розподільчих електричних мереж. На сьогодні основним експлуатантом таких мереж є регіональні облэнерго. Вони, окрім усього іншого, вкладають чималі кошти на їх утримання та розвиток. Очевидно, що ці кошти також є частиною тарифу на електричну енергію. Реформи вимагатимуть нових правил функціонування електричних мереж. Головною передумовою їх здійснення на ринку електроенергії має стати поділ ринку на ринок електроенергії як продукту (товару) та функціонування мережевих сервісів (передача та розподіл, забезпечення якості, координації балансування попиту та пропозиції, забезпечення стабільності енергосистеми).

Такі зміни дозволять відокремити ціну електроенергії і послуг з її постачання. Адже на сьогодні технологічні втрати і зношеність мереж, витрати на їх розвиток також впливають на ціну електроенергії. Це дасть можливість впровадження конкурентоспроможних правил торгівлі електроенергією. Розмежування продукту (товару), тобто електричної енергії, від сервісу з постачання має стати фундаментальною особливістю ринку електроенергії. Все ж таки основна мета ринку електроенергії – розумні ціни, надійне постачання високих параметрів якості та рентабельність суб'єктів ринку [23].

14 березня 2016 року ЄС започаткував новий дворічний проект «Твіннінг» (повна назва проекту – «Підтримка Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, в процесі реформування ринку електроенергії»), який допоможе НКРЕКП створити конкурентний, ефективний і сталий ринок електроенергії. Бюджет проекту складає 1,6 млн. євро, його тривалість - 24 місяці. Партнером проекту з країни-члена ЄС є Офіс регулювання мережевої енергії (RONI, Словаччина). Реалізація проекту передбачає використання досвіду Словачької Республіки, а також досвіду інших держав-членів ЄС. Також в рамках проекту передбачено тісну співпрацю з Агентством зі співробітництва регуляторів енергетики (ACER). Проект має на меті пошук найкращих рішень для поточної реформи ринку електроенергії. Серед ключових напрямків співпраці названі також питання, пов'язані з виконанням суспільних зобов'язань та щодо ролі регулятора у захисті прав споживачів електроенергії [25].

Ринок ВДЕ. В контексті лібералізації енергетичних ринків України варто наголосити на тому, що серед назв директив і регламентів Третього енергетичного пакету не згадано питань альтернативної енергетики, але в той же час частина їхніх норм такі питання безпосередньо регулюють. Так, преамбула III електроенергетичної директиви пов'язує належне функціонування внутрішнього ринку електроенергії з «належними стимулами для інвестування у нові види виробництва енергії, включаючи електроенергію, що походить з відновлювальних джерел, надаючи особливу увагу найбільш віддаленим країнам та регіонам на енергетичному ринку Співтовариства» (п. 6). Там же згадано і заходи з енергоефективності, що пов'язані з безпекою енергетичного постачання – «по відношенню до споживачів необхідно передбачити відповідні заходи для сприяння більш ефективному використанню енергії, передумовою для якого є безпека енергетичного постачання». Згадано також, що для просування нових технологій у нових

пропускних потужностях держави-члени можуть вдатися до тендерної процедури, що поширюється і на «електроенергію з відновлювальних джерел та комбіноване виробництво тепла і електроенергії» (п. 43) [9].

Що стосується III газової директиви, то в ній серед питань правового регулювання альтернативної енергетики основна увага приділена системам скрапленого природного газу (LNG), про яку попередня Директива 2003/55/EC (з Другого енергетичного пакету) взагалі не згадувала. Юридично директива серед альтернативних видів палива поширюється на скраплений газ, біогаз, газ, отриманий з біомаси, та «інші види газу, за умови, якщо такі гази можуть бути технічно й безпечно введені в систему природного газу та транспортовані цією системою» (ст. 1). Як бачимо, сфера дії Директиви 2009/73/EC в альтернативній енергетиці доволі широка і майже перекриває всі неохоплені в Директиві 2009/72/EC види альтернативного палива.

Виходячи з змісту Директиви 2009/73/EC, ми можемо відзначити тенденцію з поширення загальних правил газового ринку ЄС на деякі види альтернативної енергії. Так, згідно директиви, однаковим є функціональне навантаження операторів транспортної системи, зберігаючої системи та операторів системи LNG (ст. 13), це ж торкається і операторів із зберігання та операторів системи LNG (ст. 12) [9].

Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року передбачає збільшення частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел, до 11% у 2020 році. У минулому році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії», який стимулює розвиток відновлюваної енергетики. Створення нової моделі ринку електроенергії в Україні передбачає подолання цілої низки енергетичних викликів та сприятиме розвитку відновлюваної енергетики [26].

Як зазначається у [21; 22], перехід на нову модель функціонування ринку електроенергії України в частині відновлюваної енергетики передбачає збереження всіх гарантованих державою привілеїв для ВДЕ. Зокрема, зберігається механізм оплати «зелених» тарифів у відповідності до законодавства (їх небаланси покриваються за рахунок балансуючої групи виробників за «зеленим» тарифом). Модель ринку передбачає гарантоване фінансування «зелених» тарифів за рахунок Фонду розподілу вартісного дисбалансу. Гарантований покупець зобов'язаний купувати у суб'єктів господарювання, яким встановлено «зелений» тариф, всю електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії за «зеленим» тарифом протягом всього строку застосування «зеленого» тарифу. Організаційно гарантований покупець є державним підприємством, через яке держава виконує свої обов'язки перед виробниками ВДЕ. Крім цього, в частині стимулювання виробників ВДЕ, для вітрових та сонячних електростанцій встановлюються пільгові ставки оплати за спричинені небаланси (до 2030 року).

Однак, в сьогоdnішніх реаліях ситуація на ринку відновлюваних джерел енергії склалась таким чином, що «зелені» підприємства ще не набрали достатньої потужності та не можуть конкурувати з ТЕС та АЕС за обсягом виробленої енергії. У структурі компаній, в яких «Енергоринок» купував енергію 2015 року, перші місяці за обсягом посідають АЕС та ТЕС, яких понад 90%. Це компанії-монополісти, які не зацікавлені у розробці альтернативних джерел енергії, адже вони не хочуть ділитися прибутками [27]. Активно підтримувати «зелену» енергетику в Україні почали лише кілька років тому, тож вимагати від неї шалених обсягів енергії зарано.

Якщо говорити про ринок електроенергії, то має місце факт контролювання ціни на електроенергію та обсягів її виробництва повністю з боку держави, а тому у гравців ринку і споживачів немає ринкової свободи [28]. Експерти відзначають, що енергоринок України є вкрай зарегульованим, оскільки практично всі види діяльності безпосередньо регулюються НКРЕКП. Прийняте законодавство щодо реформування ринку поки що, на жаль, не впроваджується. На ринку виробництва електроенергії, який повністю контролюється державою, конкуренція відсутня на жодній стадії, але в цьому випадку ставити питання про монополію буде не зовсім коректно.

Проведений аналіз свідчить також, що спільною невирішеною проблемою для всіх сегментів енергетичного ринку залишається проблема відсутності регулятора. Зважаючи на те, що більшість енергоринків характеризується існуванням природних монополій, існує ризик, що монополіст зловживатиме своєю ринковою силою і неправомірно максимізуватиме прибуток за рахунок споживачів. Це додатково створює ризики зловживання державними підприємствами у політичних інтересах та звичайної корупції. Тому, з одного боку, регулятор повинен не допустити необгрунтованого підвищення тарифів або обмеження постачання обсягу продукції з боку компанії-монополіста, а з іншого – створити для підприємств-операторів мереж такі умови, щоб вони могли отримувати достатньо прибутку для розвитку за рахунок власних коштів. Таким чином, регулятор повинен врівноважити інтереси споживачів та постачальників на ринках, де конкуренція є обмеженою [29], і стимулювати її, забезпечивши рівний доступ до мереж для всіх учасників ринку у тих сегментах, де конкуренція можлива. За вимогами Енергетичного Співтовариства регулятор повинен відповідати критеріям інституційної, функціональної та фінансової незалежності. На сьогоdnішній день в Україні досі не прийнято закону про регулятор, який відповідав би цим вимогам. Проект закону «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» Верховна Рада знову повернула на доопрацювання [30]. На думку експертів, доки закон про регулятора не прийнятий, енергоринок не може запрацювати на конкурентних засадах [29].

Висновки. Впровадження норм європейського енергетичного законодавства спрямоване на створення ринкових умов в енергетичному секторі економіки, які будуть сприяти залученню інвестицій для розширення можливостей та вдосконалення існуючої енергетичної інфраструктури, а також подальшому розвитку та інтеграції українських енергетичних мереж до європейської системи.

Лібералізація ринку електроенергії передбачає забезпечення надійного та безпечного постачання електричної енергії споживачам з урахуванням інтересів споживачів, мінімізації витрат на послуги постачання електричної енергії, шляхом визначення на законодавчому рівні організаційної структури та принципів функціонування ринку електричної енергії, основних засад та передумов його реформування. Оновлене законодавство дозволяє монополізувати ринок електричної енергії, дає змогу підприємствам заключати прямі договори з виробниками електроенергії, а громадянам – надалі самостійно обирати постачальника з найбільш привабливим тарифним планом.

Для всіх сегментів енергетичного ринку в контексті лібералізаційних процесів декларуються конкурентні засади здійснення економічних операцій та прозорість ринкових механізмів, однак спільною невирішеною проблемою на даному етапі залишається відсутність регулятора.

В подальшому доцільно, з огляду на схожість тенденцій розвитку внутрішніх енергетичних ринків України та ринків країн світу, встановити фактори зниження ефективності функціонування світових лібералізованих енергетичних ринків, дослідити їх актуальність, визначити можливу загрозу економічній та енергетичній безпеці країни у разі недооцінки негативного впливу найважливіших факторів, несвоєчасне застосування заходів державного регулювання.

Література

1. Савицький О. Україна та Енергетичне Співтовариство. Критерії відповідності енергетичної політики України вимогам Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (аналітична доповідь) [Електронний ресурс] / Олег Савицький // Національний екологічний центр України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/EN_COM_analys_V222.pdf.
2. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник [Електронний ресурс] / А. Г. Загородній – Режим доступу до ресурсу: <http://cyclop.com.ua/content/view/1568/1/1/41/>.
3. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ukrslov.com/Ekonomichna_entsyklopediya/page/liberalizatsiya.4303/.
4. Мизовець А. В. Конкуренція на внутрішньому газовому ринку. Як вижити вітчизняним газотрейдерам [Електронний ресурс] / А. В. Мизовець – Режим доступу до ресурсу: http://www.ngbi.com.ua/Ekspertna%20Rada/2015/Myzovetz_AV.pdf.
5. Financial Times ft.com/lexicon [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://lexicon.ft.com/Term?term=energy-liberalisation>.
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою реформування системи управління Єдиною газотранспортною системою України» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=51386&pf35401=304854>.
7. Мехович С. А. Вплив сучасних тенденцій на реформування ринку електроенергії України / С. А. Мехович, А. С. Колесніченко. // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – С. 208–213.
8. Опубліковано текст оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року [Електронний ресурс] // Українська Енергетика. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua-energy.org/post/41106>.
9. Білоцький С. Енергетичне Співтовариство, Третій енергетичний пакет ЄС і правове регулювання альтернативної енергетики / С. Білоцький, О. Грінченко. // Український часопис міжнародного права. – 2012. – №1. – С. 69–76.
10. Реформа ринку газу в Україні: яких нововведень варто очікувати [Електронний ресурс] // Волинські новини. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.volynnews.com/news/analytcs/reforma-rynku-hazu-v-ukrayini-iakykh-novovveden-varto-ochikuvaty/>.
11. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12.01.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
12. Верховна Рада України. Коаліційна угода (проект) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf.
13. Програма енергонезалежності та реформа енергетики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reforms.in.ua/ua/reforms/programa-energonezalezhnosti-ta-reforma-energetyky#passport>.
14. Закон України "Про засади функціонування ринку електричної енергії України": за станом на 16.07.2015 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – №22. – С. 781.
15. Уряд підтримав законопроект про ринок електроенергії, розроблений Міненергівугілля [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245092050&cat_id=35109.

16. Вігірінський А. Ринок електроенергії в Україні: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Андрій Вігірінський // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://blogs.lb.ua/andriy_vigirinskiy/295101_rinok_elektroenergii_ukraini.html.
17. Модель енергоринка України [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergoeexport.com/uk/content/модель-енергоринка-україни>.
18. Независимая поставка электроэнергии [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergoeexport.com/ru/content/независимая-поставка-электроэнергии>.
19. Услуги [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergoeexport.com/ru/content/услуги>.
20. Коссе І. Реформа ринку електроенергії в Україні. Консультативна робота №4 [Електронний ресурс] / Ірина Коссе // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій – Режим доступу до ресурсу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2012/Policy_Paper_4_final.pdf.
21. Нова модель ринку електроенергії [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України – Режим доступу до ресурсу: <http://energyreform.uacrisis.org/electricity>.
22. Реформування енергоринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://uba.ua/documents/doc/julia_nosulko_04_06_14.pdf.
23. Лібералізація ринку електроенергії [Електронний ресурс] // Onstan. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://onstan.com.ua/liberalizatsiya-rinku-elektroenergiyi/>.
24. Прудка Н. Енергоринок України працюватиме за європейською моделлю [Електронний ресурс] / Наталка Прудка // Енерготрейд груп – Режим доступу до ресурсу: <http://energotrade.com.ua/ru/8-ukrajinska/novosti/49-energorinok-ukrajini-pratsyuvatime-za-evropejskoju-modellyu>.
25. НКРЕКП: ЄС допомагає Україні реформувати ринок електроенергії [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248890671.
26. Впровадження європейської моделі ринку електроенергії сприятиме розвитку в Україні відновлюваних джерел енергії [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248872850.
27. Листрова Ю. Чому "зелену" енергетику виставляють у чорному світлі [Електронний ресурс] / Юлія Листрова // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/5/579480/>.
28. Експерти заявляють, що монополія на ринку електроенергії відсутня [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1935892-eksperti-zayavlyayut-scho-monopoliya-na-rinku-elektroenergiji-vidsutnya.html>.
29. Кацер-Бучковська Н. Реформи енергоринку не буде, або Чому досі немає незалежного регулятора [Електронний ресурс] / Наталія Кацер-Бучковська // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/5/580057/>.
30. Доопрацювання проекту закону «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [Електронний ресурс] // Енергетичні реформи – Режим доступу до ресурсу: <http://enref.org/obhovorennya-proektu-zakonu-pro-rehulyator-vidhuky-neprybutkovykh-orhanizatsij-hromadskykh-orhanizatsij-initsiatyv-koalitsij/>.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2016 р.
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. **Петренком В.П.**

УДК 330.3

ПРО ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Данилюк М.О., Лозяк Ю.Д., Лозяк О.Д.

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. 76019,
м.Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, e-mail: econpid@nung.edu.ua*

Анотація. Досліджено підходи до законодавчого порядку формування «статутного капіталу». Виявлено особливості формування статутного капіталу товариств з обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, комерційних підприємств та унітарних підприємств. Висвітлено проблеми визначення мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та обґрунтування необхідності його формування.

Здійснено комплексний аналіз чинного законодавства, функцій органів державної влади та праць вітчизняних науковців. за результатами якого обґрунтовано необхідність створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначено, що його